

Česká národní strategie otevřeného přístupu k vědeckým informacím

**INFORUM 2016: 22. ročník konference o profesionálních informačních
zdrojích**

Praha, 24. – 25. 5. 2016

*Jiří Kotouček
Jana Kratěnová*

1. Vznik hnutí OA
2. Přijetí principů ze strany EU
3. Situace v ČR

Nevyhovující systém vědeckého publikování, krize časopisů

- Systém neměnný od 17. století - články v recenzovaných časopisech nabízených za předplatné
- Systém hodnocení zohledňující prestiž periodika

- Oligopolizace vydavatelů
- **Ceny rostoucí** výrazně rychleji než inflace → omezení dostupnosti
- Nedostatečná **rychlost** komunikace
- Týká se **výzkumu financovaného z veřejných zdrojů**

- Sdílení mezi vědci navzájem
- Případy „pirátských“ stránek s vědeckými články (Sci-Hub)

- Změna v paradigmatu přístupu k vědeckým informacím
- Využit moderních komunikačních technologií → **online ihned všem** dostupné informace
- 3 dokumenty:
  - *Budapest OA initiative* (2002)
  - *Bethesda Statement on OA* (2003)
  - *Berlin Declaration* (2003) → podpis stovek výzkumných organizací z celého světa, mj. GA ČR (2008), AV ČR (2008), MU (2010)

Otevřený přístup na úrovni EU

- Od roku 2004 studie mající za cíl zlepšit šíření výzkumných informací
- Otevřený přístup se postupně objevuje v řadě významných dokumentů:
  - *Digitální agenda pro Evropu*
  - *Výzkum a inovace jako zdroje obnoveného růstu*
  - *Posílené partnerství Evropského výzkumného prostoru pro excelenci a růst*
  - *Cesta za lepším přístupem k vědeckým informacím: Jak zvýšit přínosy veřejných investic do výzkumu*

Doporučení Komise ze dne 17. července 2012 o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchování (2012/417/EU)

- EK přímo doporučuje členským státům, aby zajistili vytvoření národních politik otevřeného přístupu s jasně s stanovenými cíli a ukazateli, které zajistí, že **recenzované publikace z veřejností financovaného výzkumu** budou OA
- Státy mají zavést mechanismy, které zajistí, že národní poskytovatelé podpory budou vyžadovat OA
- OA má být pozitivně zohledněno **v systému hodnocení vědy**
- Státy mají zajistit dostupnost důležitých **výzkumných dat** z veřejností financovaného výzkumu
- Státy mají zajistit **infrastrukturu** pro uchování a sdílení informací

- **Povinnost** ve vztahu k recenzovaným vědeckým článkům
- Možná **zelená** (autoarchivace) i **zlatá** (otevřený časopis) cesta
- Povinnosti:
  - Vždy **uložit do repozitáře** (dle výběru) vč. metadat (a podkladových dat – best effort) k datu publikace
  - Zpřístupnit – zelená cesta – 6/12 měsíců (zlatá – ihned) vč. metadat
- Finance – náklady na zlatou cestu (APC) jsou uznatelné

- Pilotní program (ORDP) – do 2017
- Identifikované oblasti (výzvy) jsou součástí
- **Možnost vystoupit (opt-out)**
  - Ochrana IP
  - Ochrana osobních údajů
  - Bezpečnost atd.
- Možnost dobrovolně se zúčastnit
- **Data Management Plan (DMP)** – 1. verze jako deliverable cca v 6. měsíci

- Komplexní agenda EU směrem k větší otevřenosti vědy veřejnosti
  - Informace o vědě
  - Participace veřejnosti
  - Otevřená recenzní řízení
  - OA atd.
- **Amsterdam Call for Action on Open Science**
  - Soubor opatření, která mají za cíl pomoci realizovat závazky otevřené vědy (hodnocení, TDM, alternativní modely publikování,...)
  - **Rada pro konkurenceschopnost (COMPET)** – 26. – 27. 5. 2016

- Otevřený přístup (Open Access) k publikovaným výsledkům výzkumu financovaného z veřejných zdrojů v ČR (2/2014)
  - **Závazek vytvořit národní OA strategii**
  - Poskytovatelé podpory mají vyžadovat OA
  - Příjemci mají vytvořit jasné institucionální politiky OA
- Kvůli personálním změnám nenastal další vývoj

- **Infrastruktura**

- Repozitáře pro publikace má většina univerzit a výzkumných institucí
  - nejsou většinou využívány pro OA
- Repozitáře pro data – mnohem náročnější udržovat – práce s velkými datovými objemy (pilotní program CESNET, VUT Brno), garance?

- **Právo**

- OA realizován prostřednictvím **veřejných licencí** (nejčastěji Creative Commons) je v souladu s českým právním řádem
- Ale **nemožnost vzdát se** autorských práv (ne CC0)

Příprava národní OA politiky I.

- Na konci roku 2015 svolána **expertní skupina v TC AV ČR** (JUDr. Jana Kratěnová – national point of reference for OA)
- Od počátku koordinace s MŠMT a Úřadem vlády
- Výchozí motivací je snaha dohnat pokračující trendy v oblasti šíření vědeckých informací; nejen u vyspělých států
- Čeští vědci mají povinnost k OA jen ve vztahu k H2020 → **snaha o sjednocení**
- Výchozí dokumenty:
  - OA politika H2020, Slovinska, Dánska
  - Doporučení EK a RVVI

- Obsah

- Naplnění závazku RVVI
- Pravidla vycházející z úpravy **H2020**
- Klíčové – kompatibilita infrastruktury – návaznost na **IS VaVaI**, návaznost na **hodnocení**
- Debata
  - Podpora hybridních časopisů
  - Otevřený přístup k výzkumným datům

- **Předpokládaný harmonogram**

- předložení vládě v létě 2016 (předpoklad projednání a přijetí do konce roku 2016)
- pak implementace na široké úrovni (i za podpory OP VVV)

Technologické centrum AV ČR
Ve Struhách 27, 160 00 Praha 6
www.tc.cz ww.h2020.cz

oa@tc.cz

Jiří Kotouček

kotoucek@tc.cz

Jana Kratěnová

kratenova@tc.cz
